

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

מצורע - שבת הגדול

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת מצורע - שבת הגדול

- א כנגע נראה לי בבית - כאמת יש שם 'מממוניות' של זהב
- ג השתדלו - לפי רוב האמונה בן מיעוט ההשתדלות
- ד דובר שלום לכל - כוח הדיבור המזב
- ו שומר פיו ולשונו - הזהירות והשמירה על מוצא פיו
- ט שומר מצוות נפשו - מעלת שמירת הלשון ושברה
- יב שבת הגדול - טעמים לקריאת שם זה
- יד תשבתו - ענין נקיון הבית והזהירות מכעם

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

פרשת מצורע - שבת הגדול

כנגע נראה לי בבית - באמת יש שם 'מטמוניות' של זהב בפרשתן (יד לד), 'כי תבואו אל ארץ כנען אשר אני נותן לכם לאחווה ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוותכם', וברש"י, בשורה היא להם שהנגעים באים עליהם, לפי שהטמינו אמוריים מטמוניות של זהב בקירות בתיהם כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, וע"י הנגע נותן הבית ומוצאן. הנה, התורה נצחית היא, ו'בשורה' זו להורות עולם היא 'מבשרת ואומרת' בכל

עת שנדמה לו לאדם כי 'כנגע נראה לו בבית', בענייני ממון בנזקים שונים או בדוחק הפרנסה, בענייני בריאות הגוף או הנפש, בחינוך הבנים והנחת מהם, בנזקי שכנים או 'ידידים', בשידוכים או בוש"ק, איש איש בנגעי לבבו, אבל באמת בשורה היא להם שהנגעים באים כלומר, שתוכו רצוף אהבה מהקב"ה להביא את האדם לטובתו האמיתית והשלימה, ובתוך ה'צרה' גנוז 'מטמוניות' זהב וכסף' אלא שמתחילה הוא מכוסה ואינו ניכר". ועלינו

א. מובא בשם הגה"ק ה'חיד"א' זי"ע לבאר את המנהג להוסיף בליל הסדר כוס חמישי על ה'ארבע כוסות' ובשם יקרא 'כוס של אליהו', וגם מדוע אין שותים אותו כשאר ד' הכוסות, ומקדים להביא את דברי חז"ל (בסדר עולם רבה פ"ג), כי אף שעל פי גזירת עליון היה על אבותינו להיות משועבדים במצרים ארבע מאות ושלשים שנים, אך השעבוד בפועל היה רק פ"ו שנים - מלידתה של מרים, (וזה לשון המדרש 'משמת לוי עד שיצאו ישראל ממצרים מאה ושש עשרה שנה, אין שעבוד יתר עליו ולא פחות מפ"ו שנים כשנותיה של מרים שנקראת על שם המרירות'), עוד מקדים להביא את דבריו של רבינו ניסים גאון (ספר המעשיות לרבינו ניסים גאון - מובא בספר ילקוט ספורים [שיו"ל בשנת תרנ"ט בווארשא] בפרשת וירא) המביא מדרש חז"ל שרבי יהושע בן לוי התענה שיהא לו 'גילוי אליהו', נענו לו מן השמים ונתגלה אליו אליהו פנים בפנים, ושאלו, מה רצונך, אמר לו רבי יהושע שברצונו להתלוות אליו, אמר לו אליהו, אך בתנאי אחד אסכים לך - שלא תשאלני דבר אף אם תראה בהנהגתי דברים משונים ותמוהים שאין דעת האדם סובלתן כי אם תשאלני אהיה מוכרח להיפרד ממך, והבטיח לו רבי יהושע על כך, ואכן יצאו כאחד לדרך.

בלילה הראשון לנו בבית עניים אשר קיימו בהם 'הכנסת אורחים' כדת וכנכון, וסיפקו להם כל צרכיהם ביד נדיבה כפי אשר השיגה ידם, ויהי ממחרת בעת עזבם את הבית, שמע רבי יהושע בן לוי את אליהו התשבי מעתיר בתפילה לבורא העולם שפרתם היחידה של המארחים תמות, גברה מאד פליאתו של רבי יהושע בן לוי מדוע ישיב להם 'רעה תחת טובה', ולא יכול היה לעצור ברוחו ושאל את אליהו הנביא לפשרו של דבר, ענה לו אליהו וכי לא התנית עמך תנאי קודם למעשה שלא תחקור להבין את הנהגתי... ויהי ממחרת ויבואו לביתו של כילי וקמצן אשר לא כיבדם כלל, ואך בקושי הניח להם להיכנס אל ביתו וילינו בביתו בלא אכילה ושתייה, באותו זמן נפל כותל בבית העשיר, ויהי בבוקר ראה רבי יהושע שאליהו הנביא מעתיר בתפילתו שהכותל הרעוע אשר בבית זה ייבנה מעצמו, ובזה נוספה לו פליאה על פליאתו, אך מכיוון שכבר הבטיח, שוב לא שאל את אליהו הנביא על מעשיו התמוהים. לאחר מכן נסעו ובאו לאחת העיירות, ונכנסו לבית הכנסת דשם, נהגו אנשי העיר שלא כהוגן ולא נהגו בהם כבוד כלל, בלכתם משם בירכם אליהו שכל אחד ואחד מהם יהיה ראש ומנהיג, ושוב כלא רבי יהושע את תמיהתו הרבה עד מאד ולא שאלו מדוע יברכם בעד הנהגתם הנלוזה, משם נסעו ויחנו באחת העיירות, אנשי המקום קיימו בהם 'הכנסת אורחים' כראוי וכיאות, בירכם התשבי שלא יהיה להם כי אם ראש אחד.

ויהי כראות רבי יהושע כל זאת לא עצר יותר בנפשו וגמר אומר לוותר על ההליכה עם אליהו הנביא ובלבד שיתגלו לו פשרן וסודם של דברים. ענהו אליהו הנביא וביאר לו דבר דבר לאשורו - באותה שעה בה שהינו אצל אותם עניים (הראשונים) ראיתי שבשמים ממעל גזרו מיתה רח"ל על בעלת הבית, ומכיוון שרציתי להיטיב להם על שנהגו בנו כבוד בהכנסת אורחים התחננתי לאבינו שבשמים שיקח את פרתם כפדיון נפש עבור נפש האשה. אמנם המארח השני שלא קיבל אותנו כראוי, ראיתי שאוצר גדול טמון מתחת הכותל ואם יבנה בעצמו את הגדר יגלה את האוצר ויתעשר, לכך התפללתי שייבנה הכותל מעצמו ולא יצטרך לחפור שם כדי להקימו כבראשונה, וכך לא ימצא את אלו המעות לעולמים. כשהיינו בעיירה בה לא קיבלו אותנו כראוי ברכתי אותם שכל אחד מהם יהיה לראש, כי במקום שרבים המושלים הרי 'איש את רעהו חיים בלעו', וממש מהאי טעמא ברכתי את בני העיר שכיבדונו כדבעי - שיהיה להם אך ורק ראש אחד כי על ידי זה יזכו לאהבה ואחווה שלום ורעות.

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

בזמן קשה ידע שהקב"ה יקיים הבטחתו ויטיב לו, וכנגד כל מי שבא לייאשו בדיבורי ייאוש והפסד - דע שהמצב קשה ואבוד... יותר התחזק דוד, ואמר לעצמו, דיבורים אלו אינם אלא 'שקר וכזב', בוודאי סופי לטוב הוא (פירוש זה הובא רבות באמרי אמת)².

רווח והצלחה יעמוד למאמינים, כי ע"י האמונה רואה האדם ה' ואת ידו המכוונת אותו להיכן ומה יהיה מצבו בכל רגע ורגע, ואור לו בכל עת ומצב, ואף בימי החושך הרי הוא שמח וטוב לב, בידעו שבאמת הכל אורה³, ואין כאן אלא כיסוי העוטף ומכסה את האור⁴.

להאמין באמונה שלימה כי מתוך צרה ימציאנו פדות ורווחה, ואז אז יזכה לראות בקרוב בישועת ה' ולמצוא את האוצרות ה'גנוזים' בצרה.

והעיקר, שיחזק עצמו בעודו שרוי בחושך וערפל, כי הכל הכנה לטובתו הנמורה, ובקרוב יעלה השחר ויפציע אורו, וכך אמר דוד המלך (תהלים קמ"א) 'אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב', וביאר הרד"ק וז"ל, 'הייתי אומר כל האדם כוזב, כלומר אפילו בזמן שהייתי נחפו ועני מאד הייתי אומר כל אדם שאומר שלא תהיה לי המלוכה [הרי] כוזב הוא, (כי האמין שהקב"ה ישיעו, ואין לומר שהוא נאבד) וזהו האמונה גדולה'. שגם

ממעשה זה מלמדנו החיד"א מוסר השכל, שאין לאדם למדוד ה'טובה' לפי ראות עיניו - עיני בשר, אלא עליו לבחון הכל בעין האמונה, כי פעמים ונראה לאדם שקרהו אסון כמיתת פרתו היחידה שממנה כל פרנסתו, והוא צועק ובוכה באשר שאינו מבין על מה עשה לזה' ככה, בו בזמן שבזכות זה נפדה אחד מבני ביתו ממוות לחיים. יש שהוסיפו על ענין הד' כוסות, דהנה כו"ס עולה למספר פ"ו (86), וגזירת ברית בין הבתרים הייתה שיהיו בני ישראל ארבע מאות ושלושים שנים במצרים, ואם תחלק מספר ת"ל (430) לפ"ו (86) יעלו בידך ה' חלקים, והרי ד' חלקים הראשונים (ד' חלקים של 86 שנה כל חלק) לא היו בני ישראל משועבדים בפועל, ורק בפ"ו האחרונים היה עליהם קושי השעבוד כאמור [והיינו ש'כו"ס' (מספר פ"ו שנים) החמישי הוא כנגד פ"ו האחרונים שעבדו בהם בפרך]. לכן שותים את ד' הכוסות להודות על חרותנו ופדות נפשנו מאותם ארבעה פ"ו הראשונים, בהם עדיין לא חל השעבוד על עם בני ישראל (וכן כתב בתורת חיים חולין צא.), ומוסיף החיד"א שמהאי טעמא אין 'טועמים' את הכוס החמישי, דהרי בא לרמז על החלק החמישי - פ"ו שנים האחרונים שבהם נאנחו בני ישראל מן העבודה, ובא לומר שלעולם לא נדע סיבתם ו'טועמים' של פ"ו שנים אלו, כי מי יודע כמה טובה לאין ערוך טומן הצער בחובו. על שם כך הוא נקרא כוס זה 'כוס של אליהו' כי הוא אשר אילפנו בינה במעשה דרבי יהושע בן לוי להבין ולהשכיל שאין האמת כפי הנראה לעינינו, אלא כפי הקושי והיסורים דכמה שיקשה הדבר יותר כך הדבר מצמיח ישועה ורחמים בכפליים. ב. הגה"צ רבי נטע ציינווירט זצ"ל היה מבאר את המאמר 'ישועת ה' כהרף עין', כי הנה, כשהעין עצומה מתעוררת תמיהות רבות היכן השולחן, איה הכסא, היכן המים והיכן מדליקים כאן האור. אמנם, ברגע שהעין נפקחת, בהרף עין הכל נהיה ברור ומובן בבת אחת, כך היא ישועת ה' - כהרף עין היא, ברגע שתתגלה הישועה מיד יתורצו כל הקושיות (חיים שיש בהם חלק א עמוד קי).

באופן אחר שמעתי מבארים, כי 'הרף עין' היינו עצימת העיניים, כלומר, כשהוא מבין ומכיר שבכוחות עצמו אינו יכול להשיג כלום וכל מעשה ידיו אינם אלא כגרזן ביד החוצב, ולכן הוא סוגר עיניו, ומוסר עצמו ומצבו, הצלחתו ועתידו לידי הנהגת שמים והשגחת הבורא ית', מיד תבוא אליו 'ישועת ה'".

ג. והשמחה עצמה היא ה'תרופה' לכל ה'מחלות', וז"ל הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע במכתב. ושמעתי מאדמו"ר זי"ע (הוא הרה"ק מקאברין) שבנערותו היה חולה רח"ל והיה בבית החולים דווילנא, ואז גדולי הדוקטרים דמדינה היו שם, והלכו אליו הראש של הדאקטער, וכאשר התחיל להבריא שאל את הפראפסעיר שמא יש כללים בספרי הרפואות, והשיב לו, הן, יש כלל אחד, אז דיא פארזיכערקייט פון דעם חולה און זיין שטארקייט מיט זיינע גדאנקען אין צומלוסטגקייט זיינע דאס איז דיא גרעסטע רפואה צום חולה, דאס העלפט מער וויא אלע רפואות (בתרגום, בטחונו של החולה וחוזקו, הבאות יחד עם מחשבות שמחות ושלוות זהו הרפואה הכי גדולה לחולה, וזה עוזר יותר מכל הרפואות) ע"כ, ידידי תתחזק נא, ותבטח ותקווה לה' שהוא בורא רפואות ועושה פלאות (אמרות משה אמונה ובטחון).

ד. זאת אפשר ללמוד גם מעניין ה'יחץ', שחוצים את המצה האמצעית, ואת החלק הגדול מבין שתי החלקים מוציאים מה'קערה' ומצפינים אותו, מעתה יש מקום לאותה 'מחצית' להתלונן 'מה נשתנה' חלקי משאר חברותיי,

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

ג

השתדלו - לפי רוב האמונה כן מיעוט ההשתדלות

ללמדנו, דכל המתקרב יותר לה' ראוי למעט יותר בתחבולות אנוש'. ועיי' מה שכתבתי (שמות יג ג) דמשום הכי הזהיר הכתוב על החמץ בפסח משום שאז זמן השרשת אמונה בלב ישראל, אכן במקום הקרבה לפני ה' אזהרה תמידית היא. עכ"ל.

ודע, אלא שכל השפע והפרנסה תלויים ועומדים באמונתו של אדם - אם אך יאמין יוכה לקבל שפע רב מן השמים, דמצינו ב'הפטרה' לפרשת מצורע (מלכים ב' ז א-ב) שבימים ההם היה רעב בארץ ישראל כשמלך ארם יצא למלחמה על ישראל, ואמר הנביא אלישע ליהורם מלך ישראל 'כה אמר ה' בעת מחר סאה סולת בשקל וסאתים שעורים בשקל', ויען השליש [הקצין שהיה מקורב למלך] ויאמר 'הנה ה' עושה ארובות בשמים,

עומדים אנו בימי 'ביעור חמץ' לקראת חג הפסח הבעל"ט, עליו נאמר (שמות יב יט) 'שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם', ורמזים (וטעמים) רבים נאמרו בהאי ענינא, וכה מבאר הנצי"ב ב'העמק דבר' (ויקרא ב יא), כי הנה בבית המקדש אסור להקריב 'חמץ' וכל שאור כל השנה, כדכתיב (שם) 'כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אישה לה', והטעם כי השאור נעשה כהוספה על הבריאה - ע"י מעשי בני אדם (שאינו רק 'מייצר' שמן מויתים ויון מענבים, אלא הוא 'מוסיף' והולך, ומבצק קמח מתגדל פי כמה וכמה), וז"ל, (ומכיוון) ששאור הוא אמצעי להוסיף על הבריאה מהבורא ית' על ידי תחבולות בני אדם, משום הכי הזהיר עליו הכתוב בבית המקדש.

מדוע יגרע חלקי שלא להיות בשולחן ה'סדר' כמו ידידי המצות השוכנים אחר כבוד ב'קערה' שלפני בעל הבית... אבל האמת, שכעבור זמן יתברר שמחצית מצה זו היא ה'חשובה מכולם', ומה שסילקוה מעל השולחן אינו אלא לפי רוב חשיבותה וגדולתה, שמצניעים אותה לאפיקומן, ולא עוד שכל המחזיק בה יקבל בעדה מתנות... כך, כאשר נדמה לאדם כי נגרע חלקו, אזי יקיים בעצמו חבי כמעט רגע וסופו של דבר יריקו עליו כל מיני שפע ומתנות טובות.

עוד יש להתבונן מדוע כשהתינוקות מחטפים וגונבים את האפיקומן אין בעל הסדר בוכה ומתאונן כדרך כל 'נגנב' הבוכה בשאר גניבות... אלא שכמה טעמים בדבר, א. יודע הוא שכך הוא סדרו של לילה, ב. ברי לו שעתידים להחזיר לו את 'הגניבה', ועל כן לא עוד שאינו מתלונן אלא נותן מתנות גדולות, איש כמתנת ידו כברכת ה'. וללמדנו פרק בהלכות אמונה לכל השנה בכל מיני גניבות והיזקות אשר יבואו על האדם, שאם יתבונן בהם וישרישם בעצמו שוב לא 'יבכה' ויתלונן. א. כי כך נקבע מלמעלה, ולא 'פלוני' גנב אלא הוא שליח ההשגחה העליונה. ב. ועוד עתיד הקב"ה להחזיר לו כמו שנגנב, ואף יקבל ע"כ שכר הרבה על שקיבל את הדין באהבה. ג. פעם נשאל המשגיח הגה"ח רבי גד'ל אייזנער זצ"ל היאך עמדו לו כוחותיו לעמוד בעוז, לעבור את כל מוראות ותלאות ה'מלחמה', ועל כולנה בעת שהכביד באחרונה כשאיבד את בתו היחידה תחת ציפורנם של הרשעים הארורים. באותה שעה עמד על גבי השולחן בקבוק, הוריד ר' גד'ל את הפקק שמעל הבקבוק וטמנה בין אצבעותיו, ואז אמר לאברך, אמור נא לי - היכן נמצא הפקק של בקבוק זה, אמר לו האברך הריהו מסתתר תחת אצבעות ידיך. הוסיף ר' גד'ל ושאל, אם ייכנס כעת אדם מבחוץ ויחפש את הפקק האם ימצאנו, ענהו האברך בלאו. ואם יודע לו שהפקק נמצא בין קפלי אצבעותיי האם ימשיך ויחפש. שוב ענהו האברך בלאו, כי אם הוא יודע שהפקק מסתתר בינות האצבעות מה לו עוד לחפש הרי הוא כבר נמצא. נענה לו רבי גד'ל - כיוצא בו ממש עברתי את ימי המלחמה - בידיעה ברורה שבתוך ההסתרה הגדולה - 'אכן אתה קל מסתתר', והנה ה' נמצא עמדי ושומר עלי, ומאחר שידעתי שהוא נמצא לידי (אף שמתחבא הוא תחת כל אלו הצרות) עדיין הוא נמצא, ומה לי לחפש אחריו.

ו. מספרים על יהודי אחד שלפרנסתו עסק כ'מנקה' ברחובה של עיר, ובקושי הרוויח פחות מכדי לחמו הדל. יומא חדא בקומו משנתו, סיפר בשמחה וצהלה לבני ביתו, חלום חלמתי כי ישועתנו קרובה לבוא, כי ראיתי בחלום שבקרוב אהפוך להיות גביר אדיר כראטשילד. שמחו בני הבית ואמרו, בחסדי שמים יהא בידינו לשלם כעת את כל חובותינו. גער בהם בעל הבית ואמר, לא היו דברי על מעט מעות, אלא שאהפוך להיות גביר אדיר יותר מראטשילד, כי בנוסף לעשירות כראטשילד עוד יהיה לי בכל חודש את סכום המעות שהנני מרוויח מעבודתי כמנקה הרחובות.

ולדין, המדמה בנפשו כי על ידי עבודתו והשתדלותו הוא מסייע לחי העולמים, הריהו דומה לאותו שוטה שדימה בנפשו שפרוטותיו הזעומות מוסיפים איזה דבר להון התועפות של ראטשילד.

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

(לד יד-טו) 'נצור לשונך מרע... סור מרע ועשה טוב', וכך אמרו בזוה"ק (ח"ג מו:ז) על האמור בפרשתן (יד ד), 'וצוה הכהן' ולקח למטהר שתי צפרים חיות, כמה העונשא דהאי בר נש בגין מלה בישא, כך ענשיה בגין מלה טבא דקאתי לידיה ויביל למללא ולא מליל, נמצינו למדים, שכחומר האיסור של דיבורי לשון הרע, כך ממש הוא הנמנע מלעודד את חבירו בדיבורים טובים המשיבים את הנפש, ולכן מביא שתי ציפורים, אחד כנגד הלשון הרע שדיבר על חברו, והשני על כך שלא דיבר דיבורים טובים לחזק ולתמוך בזולתו.²

וזבן נמי גם לאידך גיסא, שכמו שהשומר פיו ולשונו (בסור מרע) מתרומם למעלה ראש ואין ערוך לשכרו, כן יכול הוא להתעלות למעלה על ידי דיבורים של טובה (- עשה טוב), כשאיש לרעהו יעזור ולאחיו יאמר חזק, וכבר אמרו (ב"ב ט:ז) 'כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות', הרי שהמפייסו גדול וחשוב יותר, ובטעם הדבר כתב המהר"ל (ח"א שם), כי הנותן פרוטה לעני אינו משיב את נפשו אלא לפי שעה, שאחר שקנה בפרוטה אוכל לשבור רעבונו ולהחיות גופו, כלה הנאתו (ושוב מתעורר רעבונו אחר זמן), אך המפייסו בדברים הרי הוא משביע את נפשו ומחיה אותה בדברים, וחיוזק זה עומד וקיים לעד, על כן שכרו גדול יותר ומתברך בי"א ברכות.

היהיה הדבר הזה... השיב לו הנביא 'הנך רואה בעיניך, ומשם לא תאכל', וכן היה, שבדרך פלא ברחו מחנה ארם משם, מיד 'ויצא העם ויבזו את מחנה ארם, ויהי סאה סלת בשקל וסאתים שעורים בשקל כדבר ה', ואילו השליש לא אכל משפע זה, כי המלך פקד עליו לשמור ולעמוד על יד השער 'וירמסוהו העם בשער וימת', והקשה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר מאמר כו תשל"ב עמ' צג) על מה נתחייב שלישי המלך מיתה, ואעפ"י ש'העובר על דברי נביא חייב מיתה בידי שמים', מ"מ זה לא עבר על דברי הנביא, אלא שלא האמין לדבריו. ומן הנראה שעל זה בלבד אין חיוב מיתה. אלא ביאורו, עפ"י מה שאמרנו שכל השפע בא בזכות האמונה, א"כ, זה ה'שליש' שלא האמין לא היה ראוי לאכול להיות ניזון מן השפע הבא לעולם בזכות האמונה, ומת ב'שער' כדי שלא יהנה מן השפע מאומה.³

דובר שלום לכל - כוח הדיבור הטוב

הנה ידוע חומר ענין דיבורי לה"ר (וכמו שיתבאר להלן) אבל זאת נקדים, כי 'מידה טובה מרובה', הקב"ה נתן כח בדינו לדבר איש לרעהו דיבורי חיזוק ועידוד, וכשם שבכוחו של דיבור רע לקלקל נפשות ולהחריב עולמות שלימים, כך בכוחו של דיבור טוב לבנות עולמות ולהציל נפשות, וכן דוד המלך סמכם בתהלים

ז. ה'חרדים' (פמ"ז) ביאר בפסוקים אלו, שלא הרהר השליש כלל בגודל כוחו של הקב"ה שהוא כל יכול, והאמין באמונה שלימה שביד השי"ת לפתוח ארובות השמים בשפע רב, אלא שסבר שמכיון שבני ישראל חטאו לפניו יתב"ש אינם ראויים שהקב"ה ישפיע להם שפע רב כזה למעלה מדרך הטבע, ועל חטא הלשון שלימד עליהם קטגוריא נענש באופן חמור כל כך.

ח. הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר ז"ע ביאר הטעם שכל דיני מצורע הם רק על פי אהרן הכהן או אחד מבניו, כי עיקר טענתו של מספר לשון הרע כי מה חטא בדבר והרי אינו אומר אלא את האמת... לזה הצריכה אותו התורה שילך אל אהרן ובניו, כדי שילמד ממידתו של אהרן הכהן שהיה אוהב שלום ורודף שלום ושינה מדיבורו בשביל השלום, כלומר, שפעמים הרבה על האדם להמנע מלומר את ה'אמת' (אל יאמר שקר, אבל אמת אינו מחוייב לגלות כשאין צורך)... ולבעל ה'אמת' שכמותו יאמר לו הכהן באמת אתה טמא (הובא בפרדס יוסף).

ט. ואל יאמר, כיצד אומר לחברי דבורי עידוד וחיזוק, ואסביר לו פנים כי גדלה מעלתו - והרי הוא מסוכן לבוא עי"ז לגאות והתנשאות, לזה מצינו רמז בהמשך הקרא (יד ז) דלאחר שהיו מטבילין את הציפור החיה בדם השחווטה (ומזים על המצורע) היו משלחים אותה 'על פני השדה', ואמרו חז"ל (קידושין נז:) שהציפור מותרת באכילה כי 'לא אמרה תורה שלח לתקלה', כלומר, שלא יתכן שהציפור אסורה לכל העולם, שאם כן היתה התורה מביאה תקלה למי שימצאנה, כי מנין לו לדעת ולהכיר שהציפור אשר נתפסה בידו זו היתה של מצורע ואסורה. כיו"ב, ייאמר, לענין דיבורי עידוד וחיזוק הנלמדים מציפור זו - לא אמרה תורה שלח לתקלה, אל תחשוש מלשלוח דיבורים טובים באזני חברך, כי בוודאי לא יצא מהם כל תקלה ומכשול...

י. נוהג היה הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל להרבות באמירת דברי שבח לתלמידיו במנה גדושה, פעם נשאל על מנהגו זה, נענה וסיפר דבדידיה הוה עובדא בבחרותו כשלמד בישיבת וואלאז'ין, בימים ההם לא היו להוריו העניינים

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

ה

ולבד מי"א ברכות הללו מובטח הוא שהוא בן עולם הבא. וכדאיתא בגמרא (תענית כב.) שרבי ברוקא חוואה שאל את אליהו הנביא זכור לטוב בהיותו בשוק הראיני מי הוא בן העולם הבא, הראה לו אליהו על שני בני אדם שהם בני העולם הבא, ניגש רבי ברוקא אליהם ושאל אותם למעשיהם, ענו לו 'אינשי ברוחי אנן מברחינן עציבי' וברשיי 'ברוחי - שמחים ומשמחים בני אדם'. ומכאן שעל ידי שהיו

פרוטה לפורטה, ולכן כש'גלה' ללמוד בישיבה היה צריך ללכת לשם רגלי בקור ובכפור כשבקושי היו לו בגדים לחמם את עצמותיו היבשות, בדרכו נקרעו בגדיו ומנעליו, וכך הגיע לישיבה מבויש ונכלם ממצבו הדל. בבואו לישיבה הראו לו מקום מיטתו בחדר אחד עם הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל (שלימים כיהן כראב"ד 'העדה החרדית' בירושלים עיה"ק ת"ו) ואליו התחבר בעבותות אהבה. יום אחד הבחין רבי זעליג ראובן בהרגשותיו של רבי איסר זלמן, וכיון שרצה לעודד את רוחו אמר לו מדוע פניך רעים, והלא אתמול אמר ראש הישיבה חידוש בשמן... והעיד רבי איסר זלמן שדיבור זה נסך בקרבו כוחות מחודשים וזקף את ראשו, ומאז סילק לגמרי את העצבות מלבו, וכיון שראה עד כמה יכול דיבור אחד להשפיע על נפש הבחור על כן קיבל על עצמו לשבח ולפאר את הבחורים בהרחבה יתירה. ואכן בדבר שמסר בו אותו צדיק העיד אחד מתלמידיו, שאף הוא הרגיש את עצמו ירוד וחלש מאד, ובאותה תקופה שאל קושיא באמצע השיעור, ושיבח רבי איסר זלמן מאד את קושייתו, עד שאמר, שעל קושיא כזו צריך להעמיד 'משקה' בביהמ"ד, ואותו תלמיד שאב מלא חופניים חיזוק ממאמר זה, עד שבמשך כמחצית השנה למד בהתמדה וביגיעה מחמת דיבור זה, ועתה צא ולמד כמה משפיעה ומסייעת נדיבות הדיבור לכל אחד.

הנה שמעתי לאמר, שהרי אמרו חז"ל (ב ו) 'על דאטפת אטפוך' (אין אדם נהרג אלא על כך שהוא הרג אחרים), מעתה יקשה דמצינו בפרשת בראשית שקין הרג את הבל, ומדוע בא לו כך, והרי לא מצינו שהבל הרג מאן דהו לפני הריגתו (וכבר הקשו כן במדרש רבה, ואתחנן, ב כה), אלא י"ל, כי בראות הבל שפני קין נפלו על כך שהקב"ה לא קיבל את מנחתו (בשעה שמנחת אחיו נתקבלה לרצון), היה לו לעודדו ולחזקו, ומכיוון שלא עשה כן הרי הוא כביכול נחשב כמי שהרג את הנפש (אף שאין לנו כל השגה ב'הבל', אבל ללמדנו את הנוגע לדין באנו).

הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע בנוסח הברכה 'מחיה מתים במאמרו', שכל כך רב כוחו של 'דיבור', שאפשר להחיות מתים (לרומם את האדם שאינו מרגיש טעם בחייו) 'במאמר' של חיזוק ועידוד.

סיפר הגה"צ רבי גד'ל אייזנער זצ"ל, שבשנות הזעם לקחו אותם הרשעים והורו להם לרוץ דרך ארוכה ביותר, וכל מי שנעצר ממרוצתו נהרג על אתר, באמצע מרוצתו הרגיש ר' גד'ל שכלו כל הקיצין - כוחותיו אזלו, וכבר אין ביכולתו להמשיך ולרוץ, בלית ברירה השלים עם דבר מותו ונשכב חסר אונים בצידי הדרכים, אך ברגע האחרון טרם נורה למוות, עבר שם אחד מחבריו ושאג בקול צעקה גד'ל לויף, באותו רגע, הרגשתי שהנני מקבל מחדש כוחות נפש עצומים, התרוממתי מהארץ ופתחתי במרוצה, ובזכות אותה שאגה הנה אנכי עומד לפניכם היום, ומכאן נחזה כוחו של כל דיבור וחיזוק טוב, ודבר שפתיים הם אך למותר.

ואפשר להסמיך הא דאמרו משם הרה"ק האמרי אמת זי"ע שאף אם אין אדם יכול לעזור לשני ולסעוד אותו, ואם אין בכוחו לדבר עמו דברים המתיישרים על הלב, לכל הפחות ישמע אותו ויקשיב לשוועתו שגם בזה הוא מצילו ומעודדו - כשמרגיש שיש אחד שמבין מצוקתו, וכמו שנאמר (בראשית לו כא) 'וישמע ראובן ויצילהו מידם', שעצם השמיעה היא ההצלה.

יא. יש שדייקו בדברי רש"י אלו מדוע האריך והוסיף תיבות 'שמחים ומשמחים בני אדם', וכי אינו מובן מעצמו שהיו משמחים 'בני אדם' - וכי 'בעלי חיים' היו משמחים, אלא, שפעמים ובשעת עצבון ורעות רוח מרגיש האדם שאינו כלל בגדר 'בן אדם' אלא בגדר איזה 'חפץ' מחפצי העולם, אמנם 'תרי בדחני' הללו היו מפייחים בהם רוח חיות חדשה - שיחשיבו עצמם בגדר 'בני אדם', וממילא שב להם הכח והרצון לעשות את המוטל עליהם בשמחה רבה. עוד יצויין מה שכתב ב'עיון יעקב' (תענית כב.) בביאור דברי תלמודא, שכוונת שאלת רבי ברוקא את אליהו הייתה, מי איכא בהאי עלמא מי שהוא בן עולם הבא - כלומר שאפשר להיות בטוחין בו שלא יבוא לידי חטא, ובוודאי יזכה ל'עולם הבא', ומפרש, כי הנה אמרו (אבות ה יח) 'המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו', אלו ה'משמחים' בוודאי בכלל 'מזכי הרבים' הם, שהרי בזכות השמחה שהפихו בבני אדם היה באפשרותם להתפלל ולקיים את כל מצוות ה', שהרי 'אין עומדין להתפלל אלא מתוך שמחה של מצווה' (ברכות לא.), וכן בשאר מצוות, נמצא שמשמחים אלו זיכו אותם בכל אלו המצוות, (ולא עוד אלא שאדם אשר הוא מלא שמחה יעשה כראוי את תפקידו בהאי עלמא בכל ענייניו), וכיוון שהם 'מזכים את הרבים' אין חטא בא על ידן וממילא ברירא ש'בני עולם הבא' הם.

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

משמחים אנשים בדיבורים מחיי נפשות נעשו בני העולם הבא^י.

טוב) לדייק מדוע אמר בנגע, ואינו אומר 'נגע' נראה לי בבית, אלא, כי האיש הרואה צרעת בביתו ידע שאין זה הנגע עצמו, אלא רק 'כנגע', כי הנגע עצמו הרי הוא עצם 'חטא הלשון'² הנורא³, אשר נחקק בעמקי נשמתו, והיא נשחתת על ידי אלו הדיבורים, וכלומר שבפגם הדיבור נעשה 'נגע' בפנימיות נפשו⁴, וה'נגע' החיצוני אינו רק 'כנגע'⁵.

שומר פיו ולשונו - הזהירות והשמירה על מוצא פיו

בפרשתן (יד לה), 'כנגע נראה לי בבית', כה כתב הגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע (עיי' עין הרעת

יב. ב'גליון הש"ס' ציין 'עין בתורת חיים' (סנהדרין פח: ד"ה שלחו מתם), ושם כתוב, דלכאורה קשה מהו אומרו שאלו השנים הם בני העולם הבא, הרי 'כל ישראל יש חלק לעולם הבא'. ומבאר ה'תורת חיים', וז"ל. דכל ישראל יש להם חלק לאחר שמת ונידון בחיבוט הקבר ובעונשו של גהינום, שהמיתה והעונשין מכפרין עליו ונעשה בן עולם הבא, אך זה, הוא בן עולם הבא כמות שהוא חי, כי גדול כוחה של שמחה וחדווה בפרט כשמשמח אחרים. יג. דברינו בענין חטא הלשון נציגה נוראות מדברי המדרש עד כמה אסור לו לאדם לקבל לשון הרע, וכך איתא במדרש בפרשת כי תשא (שמו"ר מו) ויאמר ה' אל משה פסל לך, הה"ד (איוב יא ו) 'ויגד לך תעלומות חכמה', אתה מוצא בשעה שאמר לו הקב"ה 'לך רד כי שחת עמך' (שמות לב ז) היה תופס בלוחות ולא היה מאמין שחטאו ישראל, אמר אם איני רואה איני מאמין שנא' (פסוק יט) 'ויהי כאשר קרב משה אל המחנה' - שלא שברן עד שראה בעיניו, אי להם לבני אדם שהם מעידים מה שאינם רואים, אפשר שלא היה משה מאמין בהקב"ה שאמר לו כי שחת עמך, אלא הודיע משה דרך ארץ לישראל אפילו שיהא אדם שומע דבר מן יחידי נאמן אסור לקבל עדותו לעשות דבר על פיו אם אינו רואה.

פרפרת נאה שמעתי בשם כ"ק האדמו"ר מסקולען זי"ע, דכתיב בפרשת תזריע (ג א) 'וראה הכהן... נגע צרעת הוא וראהו הכהן וטמא אותו', ומדוע חזר לאמר 'וראהו הכהן' לפני 'וטמא אותו', אלא בא ללמדנו דעת, בטרם תחליט לאמר פלוני טמא, פלוני אינו כשר, אנא, קיים בו עוד פעם 'וראהו...', בדוק שוב את מצבו, אולי בכל זאת תמצא איזה לימוד זכות...

יד. ושומה עלינו להביא את מכתבו של הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע, וז"ל. בעזה"י א' וישלח תרצ"ו ירושלים תובב"א. אהוביי אנ"ש היקרים שיחי' במדינת פולין.

...עוד זאת אדרוש מכם כאשר רבו הצרות מבית ומבחוץ ונאמנים דברי חז"ל דגלות הזה מטעם לשה"ר ושנאת חנם, ולזאת אבקש להתחזק בענין שמירת הלשון מלשה"ר ושנאת חנם, ועצתי, שתלמדו בספר חפץ חיים ושמירת הלשון עכ"פ בב' ימים בשבוע, ואעידה עלי שמים וארץ כי אחרי שגמרתי הספרים הנ"ל הרגשתי בעצמי בזה פעולה לטובה, ולזאת גם השלם במידותיו יתפעל עי"ז ואחשוב שזה שאמר הרוכל לר' ינאי - לאו אנת ודכותך, עכ"ז אטרח עלי' ר' ינאי להראות כי הכל צריכים לזה. הנני ידידכם הדו"ש וטובכם. חתימת יד קדשו.

ואל יאמר מה לך כי תלין עלינו אין בכוחו של 'בשר ודם' להשמר מעוון לשון הרע, שמע נא לדברי ה'חפץ חיים' זי"ע (מכתבים ותקנות ה') וז"ל. והנה באמת אם לא היה בכח האדם להנצל מזה החטא לא היה הקב"ה כותב זה בתורתו הקדושה - ובכמה לאוין ועשין, אלא שהיצר מתגבר על האדם ואינו מניחו להתבונן בזה, בין כך ובין כך עדיין לא ניתקן החטא ומשיח לא בא, והנה אנו מבקשים גם בתפלתנו 'אבינו מלכנו גלה כבוד מלכותך עלינו מהרה' וזה ידוע כי כל זמן שאנו שקועים בזה החטא אי אפשר שיתגלה כבוד מלכותו עלינו...

זו הייתה תשובת הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע למי שבא אליו בטרונאי - למדתי בספר 'ח"ח שמירת הלשון' ומעתה איני יכול לדבר כלום... השיב לו ה'ח"ח, אדרבה, עד השתא לא הורשית לפתוח פיך לדבר, שהרי מסוכן היית שמא תכשל בדיבורים אסורים, אך מעתה, דבר נא כאוות נפשך, היות והינך כבר מכיר ומורגל בכל הלכות הדיבור.

וכן ידוע ממספרי קורות הימים, כי ה'חפץ חיים' עצמו לא היה איש סגור שאינו מעורב בין הבריות - מחשש דיבורי לשון הרע, אדרבה ואדרבה, הוא היה 'איש בין אנשים', והיה מדבר עם הכל, אלא שזהירות נפלאה נקט בין השיטין - שלא יכנסו בדבריו דיבורי לה"ר.

טו. נאמר במצורע 'ועל שפם יעטה' (פרשת תזריע יג מה), ובגמרא (מו"ק טו). למדו שעליו לעטוף את ראשו, ובכלל זה יהיה פיו מכוסה, וביאר הגה"ק רבי שלמה קלוגער זצוק"ל (אמרי שפר תזריע) כי פיו של המדבר לשון הרע מסוכן

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

וז"ל הגר"א בפירושו למשלי (פ"ג ג) 'שומר פיו נוצר נפשו', שהפה הוא שמירה לכל הנפש, וזהו שאמרו (ברכות יז.) 'שמור פיך מכל חטא', שע"ז תתקדש ותטהר עצמך מכל עוון. אבל מי שמרחיב שפתו אע"פ שיש לו נפש טובה ועושה מצוות הרבה וכמה גדרים, הפיו יהיה לו מְחֻפָּה [- לשון שבירה] לכל"י. ובאבן שלמה (פ"ז אות א) הוסיף, 'וכל תשוקתו לדבר מצוה מתבטל עי"ז י"ט'.

וכך כתב ה'אור החיים' הק' בפרשתן (יד ט) אין לך דבר שמרחיק האדם מן קונו כלשון הרע. ובכלל אמרו בענין הדיבור, הנה נאמר (במדבר ט כ) 'על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו', וביארו צדיקים על פי - בשמירת פיו הוא גורם שה' יחנו - שה' יחנה וישרה שכינתו על האדם. ועל פי ידי ה'פה' - ה' יסעו באם אינו שומר את פיו הרי הוא מגרש את השכינה הקדושה ממנו, ותסע השכינה להלאה (הובא באילנא דחיי, פיעטרעקאו תרס"ח).

הוא לבריאותם (הרוחנית) של טובביו, על כן עליו לכסות פיו כדוגמת כיסוי פי הרופאים בחדר הניתוחים. ועוד ביאר, שהרי אמרו חז"ל (ערכין טז:) שהשיניים והשפתיים כשתי חומות הינם לשמור על מוצא פיו, ולאיש שב' חומות לא הועילו, יש לעשות עוד חומה, 'כולי האי ואולי' אולי ה'חומה השלישית' תועיל למנעו מלשלח אמרי פיו ללא כל שמירה. הרה"ק ה'דברי בינה' מביאלע זי"ע ביאר שנענש בכך כ'מידה כנגד מידה', שהוא פתח פיו שלא כדין על כן נצטווה לגדל שפם לסגור פיו.

טז. הרה"ק ה'מאור עיניים' זי"ע מבאר (מצורע ד"ה זאת) עד כמה חמור הוא עוון לשון הרע והטעם שהנגעים באים על מספרי לה"ר, וז"ל, אבל הענין דכתיב (בראשית א א) 'בראשית ברא אלוקים' ודרשו רז"ל בשביל התורה ובשביל ישראל, נמצא ישראל הם דבר חשוב מאוד לפני השי"ת שבשבילם ברא כל העולמות וכל הברואים, והשי"ת מקבל תענוג מכל אחד מישראל אפילו מרשע גדול, 'כפלח הרימון רקתך' (שה"ש ו ז) אפילו ריקנים שבך מלאים מצוות כרימון (סנהדרין לז.), וכשמדבר לה"ר על אחד מישראל אפילו כשאומר אמת הוא מבטל תענוג הבורא ית' כביכול, ומביא בו מידת עצבות כביכול כאמור (בראשית ו ו) 'ויתעצב אל ליבו', ומהפך מעונג לנגע, על כן מידה כנגד מידה נגעים באים עליו. עכ"ל.

יז. ברם, אף אם כבר דיבר מה שאינו ראוי לדבר, עדיין איננו מאוחר, כי בכל עת יש בידו לתקן את אשר עיוות. וכך מובא בהגש"פ 'בן איש חי', מעשה באיש שהיה לו נער משרת ונקרא בשם 'ברוך מרדכי הירש', בערב פסח כשכבר כל ביתו של בעל הבית היה מוכן ומצוחצח לקראת ליל הסדר, נזכרו בני הבית שעדיין לא הכינו את החרוסת, מה עשה הבעה"ב, שלח את משרתו השוקה להביא לו תמרים ואגוזים ושאר דברים הנצרכים לחרוסת, אבל אותו ברוך מרדכי 'שליימזל' היה וכמעט שלא שקעה החמה נזכר הלה לבוא הביתה, אמר לו בעה"ב, בהמה... בהמה, אף המשרת לא נשאר 'חייב' והחזיר לו תשובה אתה.. אתה... הבעה"ב שהבין שלא נהג כשורה בבזותו כל כך את המשרת, רצה להמתיק את דינו, הצדיק את עצמו, ואמר לו כוונתי הייתה לשאלך בראשי תיבות של תיבת בהמה - 'ברוך מרדכי הירש מה הבאת'... אבל אמור לי, מתשובתך נראה שלא הבנת את כוונתי רק הבנת 'בהמה' כפשוטה, מדוע השבת לי בחוצפה כזו 'אתה'... אמר לי המשרת אף אני כמותך כיוונתי לענות לך בראשי תיבות של תיבת אתה - 'אגוזים תמרים הבאתי', לעשות מהם חרוסת. ובזה מתיישב לשון הקרא (משלי יח כא) 'מות וחיים ביד הלשון', תמוה קצת מדוע לא התחיל ב'חיים' רק במות, אלא שבא לומר, אף אם כבר דברת רע המרומוז במות, עדיין יש בידך לתקן להפכו ל'חיים' בהמתקת דבר כל שהוא.

יח. נוראות כתב ה'יערות דבש' ח"א בביאור תפילת שמו"ע שאנו פותחין בה בפסוק (תהילים נא יז) 'ה' שפתי תפתח', ששם א-ד-נ-י במילוי אותיותיו אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד עולה בגמטריא תרעא והוא מלשון שער - שאז השערים נפתחים... ואיך אני פותח שפתי כל היום בדברים בטלים וכו'... מה יענה איש כזה ומה יאמרו מלאכי השרת, הלא יצחקו לו, ויאמרו, חסר לב קרא לו, בבואו להתפלל הוא מבקש מה' שיפתח שפתיו, ואילו כל היום שפתיו חומה פרוצה... (מבלי כל בקשה מה' שיפתח שפתיו לזה, מדוע לפני התפילה בא לבקש כזאת) לכן זאת ישים על לבו, שפתיו לא יהיו נעות רק לדבר חפץ (דברים) שבקדושה ודברים טובים ונכונים, ואז יפה יאמר 'ה' שפתי תפתח', והם באמת 'שערי צדק' לבוא בם להודות לה'.

יט. מעשה בפרה שוטה סוררת שהסתובבה בסמיכות לביתו של החפץ חיים זי"ע, פרה זו מצאה את פתח הבית פתוח, נכנסה לתוכו והחלה משברת כלים וחפצים. הרבנית נבהלה עד מאוד וזעקה לבעלה הרב, ראה נא מה מעוללת לנו פרה שוטה זו. אמר לה ה'חפץ חיים', בכדי להינצל מפרה סוררת זה יש ב' דרכים. א. להזהר ולהישמר מתחילה שלא תשאר הדלת פתוחה אפי' רגע כמימריה. ב. אם כבר נכנסה הפרה, יש להיזהר במשנה זהירות לשים

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

תמיד להחטיאו, וכמו שאמרו חז"ל (קידושין ל:) שהיצה"ר מתגבר עליו ומתחדש עליו בכל יום, ממה שנאמר (תהילים לו לב) 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו', והוא רובץ על פתח פיו של האדם להחטיאו, כמו שאמר הכתוב (בראשית ד ז) 'לפתח חטאת רובץ', כי שם אם יסיה האדם דעתו קצת מהשמירה תיכף יבזז אותו ביזה רבה או ביזה זוטא ועל כל פנים לא יצא ממנו בשלום, ועל בן מתחזק היצר להיות רבוץ שם יותר משאר אברים כי שם בלשונו עלול מאוד לחטוא^{כד}... ועל בן

בן ידוע ומפורסם לשון קדשו (באיגרתו עלים לתרופה) 'ועד יום מותו צריך האדם להתייטר, ולא בתעניתים וסיגופים רק ברסן פיו ובתאונתו, וזהו התשובה. וזה כל פרי העוה"ב כמ"ש כי נר מצוה וגו', וזהו יותר מכל התעניתים והסיגופים שבעולם^כ. וכל רגע ורגע^{כא} שאדם חוסם פיו זוכה לאור הגנוז^{כב} שאין מלאך ובריה יכולים לשער^{כג}.

כתב ה'חפץ חיים' זי"ע (חובת השמירה פ"ו) וז"ל. כלל הדברים צריך האדם לידע שהיצה"ר אורב לו

עין על כל חפץ וכלי שלא יזק וישבר. בזאת פנה ה'חפץ חיים' לכל בני הבית, ואמר, כיו"ב הוא לעניין שמירת הלשון, דע, שהלשון הרי היא כפרה סוררת, וכבר בתחילת על האדם להיזהר על פתחי פיו שיהיו סגורים על מסגר וברית. ואם כבר פתח פיו לדבר ידע שהלשון כמוה כמו הפרה שוטה המשתוללת ויש להיזהר במשנה זהירות שלא תזיק לאיש ולא לבריה שבעולם באמרי פיו.

הגאון רבי אליהו לאפיאן זצוק"ל (לב אליהו שביבי לב ע"ט) מבאר בדברי הגמרא (סנהדרין פא:) על הפסוק (קהלת ט יב) 'כדגים הנאחזים במצודה רעה' - זו חכה, ומבאר ה'לב אליהו', כי שני דרכים יש בידי הצייד לצוד דגים, א. יפרוש רשת לאורך כמה פרסאות, וכל הדגים יכנסו אליה וילכדו. ב. ישליך חכה עם קרס ודבר מאכל לפתות הדג לאכלו, וברגע שהדג יפתח את פיו לאכלו ייתפס הדג ב'חכה' זו, וההבדל בין שני 'ציודות' הללו, כי בראשונה הרי נתפס כל גופו ברשת ומיד יודע הדג כי ניצוד ברשת הדייג, ואילו ב'חכה' ירגיש הדג את עצמו 'חפשי' אצל עצמו, אבל באמת כבר 'תפוס' הוא בפיו, ועוד מעט יבוא בעה"ב וימשנו מהמים להכינו 'לכבוד שבת קודש'. כיו"ב, לענין צידת האדם ב'רשתו' של היצר. פעמים יפרוש היצר 'רשת' וילכוד את האדם - אדם כזה מרגיש מיד כי נלכד ברשתו של היצר (אולי ישכיל מיד לשוב בתשובה - ותנתר ה'רשת' מעליו). אבל פעמים שהיצר נותן לו לאדם לעסוק בתורה בהתמדה, ולהתפלל בכוונה וכו', ואינו בא אלא ל'תופסו' בפיו, להכשילו בדיבורים אסורים, דיבורים שאינם מהוגים - דוגמת החכה שצדים בה את הדג בפיו, ומשם 'תופסו' להיות ניצוד ברשתו...

כ. ידוע מה שאמר הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שהרה"ק מסטרעליסק זי"ע אמר שהמונע עצמו מדיבור אשר עומד על שפתיו לאמרו, נחשב לו הדבר כאילו התענה פ"ד תעניות... ואני אומר 'נאך און נאך און נאך' (שנחשב לו כהרבה יותר מפ"ד תעניות).

כא. הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (בהקדמה לספרו 'שמירת הלשון', וכן מרגלא בפומיה דהגה"ק ה'סטייפלער' זי"ע) מדייק עוד, שלא אמרו שרק מי שדוחה דבריו למשך חודש או שבוע ימים יזכה לכך, אלא אפילו אם מתאפק מלדבר לרגע כמימרא בלבד נמי יזכה לשכר זה, ומכאן יראה כל בר דעת מה רב טובו של השולט על עצמו ושומר על מוצא פיו. כב. ובאמת, אין כל מלאך ובריה יכולים לשער את גודל התענוג והנחת רוח ששותק זה גורם בשמים ממעל לאביו אוהבו שבשמים, ומה רב שכרו עבור זה. וכך כתב הרה"ק ה'ישמח משה' זי"ע (ישיר משה על שה"ש) על הפסוק (שם א ב) 'ישקני מנשיקות פיהו', כי נשיקה רומז על תענוג ואהבה - וממה הקב"ה מתענג מנשיקות פיהו - כשאדם משיק שפתותיו זו לזו בכח - לעצור בעדם מלהוציא איזה דיבור... ועל זה אמרו לבאר הפסוק (משלי טו כג) 'שמחה לאיש במענה פיו', שמחה לאיש זה הקב"ה (בר"ר ג א) - כשאדם מענה ומסגף את פיו מלהוציא בפיו דיבורים שאינם מהוגנים. כג. פעם התאונן אחד מתלמידי ה'חפץ חיים' זי"ע לפני רבו, שדרש לפני קהל גדול משך שעותים ולא השפיע אף על אחד מקהל שומעיו וא"כ מה תועלת בדרשתו. ענהו הח"ח במתק שפתיו, הנה ידוע מאמר הגר"א ז"ל, שבעד כל רגע ורגע שאדם חוסם פיו זוכה לאור הגנוז שאין לבן תמותה שום מושג בנועם זיו אור זה, וזהו רק בעד רגע אחד, הגע בעצמך כמה שכר תקבל אם עלה בידך לחסום פיהם של קהל ועדה משך שעותים לבלי לדבר דברים אסורים לה"ר ורכילות הלא אין לשער ערך השכר, מחלקך יהי חלקי (ח"ח עה"ת, יתרו בהגהות).

כד. כה אמר הגאון בעל ה'שבט הלוי' זצוק"ל (רחמי הרב סוף ערך שתיקה) וז"ל. ויאמר נא כל אחד מאתנו, אילו היה כותב כל הדיבורים שדיבר בשנה אחת, בגלוי ובסתר, ביום ובלילה, והיה קורא אותן לפני בימי התשובה, היה בורח ומתחבא מחמת הבושה, עכ"ל.

טוב, חזר טבי מן השוק ובידיו 'לשון של בהמה'. למחרת אמר לו רבן שמעון בן גמליאל, היום רכוש עבורי דבר רע, ושוב חזר טבי מן השוק והביא לו 'לשון', שאל אותו רבן שמעון שיבאר לו אמאי הביא לו בשתי הימים לשונות. ענהו טבי העבד 'מיניה טבתא ומיניה בישתא, כד הוה טב לית טב מיניה, וכד ביש לית דביש מינה' - היינו שהן הטוב והן הרע מן הלשון הם באים, כי בשעה שהלשון טובה ומדברת דיבורים טובים אין יותר טוב ממנה ומתועלת הבא על ידה, ובשעה שהלשון משמשת לרע, אין רע יותר ממנה²¹, כי 'מוות וחיים ביד לשון' (משלי יח כא)²².

צריך האדם להתחזק שלא להסיח דעתו מן השמירה, וזהו שכתוב (מיכה ז ה) 'שמור פתחי פיך', ויהיה נכון לבו בטוה שבודאי הקב"ה יעזור לו שלא יפול ביד היצר, וכמאמרם הבא לטהר מסייעין אותו, ופירושו, מי שמתחיל לטהר עצמו מסייעין אותו מלמעלה הרבה, שיוכל לגמור טהרתו בשלימות.

שומר מצרות נפשו - מעלת שמירת הלשון ושכרה

איתא במדרש (ויק"ר לג א) שרבי שמעון בן גמליאל אמר לו לטבי עבדו צא השוקה וקנה לי מאכל

כה. במדרש רבה (טז ב) הובא מעשה ב'רוכל' אחד, שהיה מחזר בעיירות ומכריז 'מאן בעי למזבן סמא דחיי' - מי האיש הרוצה לרכוש סם החיים... באותה שעה ישב רבי ינאי בטרקלינו ושמע את קול הרוכל. שלח רבי ינאי לבקש מעמו שימכור לו מסם יקר הערך זה, ענהו הרוכל 'לאו אנת צריך ליה ולא דכוותך' - אין סם זה מיועד לא לך ולא לשכמותך, אך מ"מ דחק בו רבי ינאי, הוציא אותו רוכל ספר תהלים וקרא לפניו (לד יג-יד) 'מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתך מדבר מרמה', אמר ר' ינאי אף שלמה מכריז ואומר (משלי כא כג) 'שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו' - 'שומר מצרעת נפשו'. א"ר ינאי כל ימי הייתי קורא המקרא הזה ולא הייתי יודע היכן הוא פשיט, עד שבא רוכל זה והודיעני, לפיכך משה מזהיר את ישראל 'זאת תהיה תורת המצורע' (נוטריקון) המוציא שם רע.

ידועים דברי המגיד מדובנא (כוכב מיעקב - הפטרות - תזריע) על דברי המדרש הללו, במשל לרופא שבא לרפא את החולה שלקה בלבו והוא מוטל על ערש דוי, וציווהו הרופא לבל יכעוס ובל יקפיד ולבל יהיה להוט כעת אחרי הממון או אחרי כבוד, ולבל ירע לבבו אם יוגד לו כי לא פדה ולא הרויח בחנותו ושכנו הקרוב אליו פדה הרבה והרויח, ולא יקנא ולא ישים אל לבו, ויתרחק גם מכל יתר התאוות. תמה החולה, מדוע באת להטיף לי מוסר בעניני רפואת ה'נפשות', הרי באתי אליך שתרפא את גופי, אמר לו הרופא, לא מחמת יראת ה' ורפואת הנפש הזהרתך על המדות הרעות, רק כדי להבריא אותנו בעולם הזה הזהרתך - כי המדות הללו הן המה בעוכרי האדם לקצר ימיו בעולם הזה ולמלא ימיו מכאובים וחליים רעים, כי המדות הרעות כעס וקנאה ותאוה ודומיהן מעכרים את הדמים ומעפשים אותם ומביאים על האדם חליים רעים עד כדי סכנת מיתה ל"ע.

כיו"ב, 'רוכל' זה היה מהמוכרים סמים ורפואות לבני אדם. וכשעבר בשערים והכריז בקול מאן בעי למזבן סמא דחיי לא התכוון לחיי העולם הבא, רק לחיות חיים ארוכים חיי שלום ובריאות. וסם החיים הוא מה שישמור אדם לשונו מרע ומרמה. ויסור מרע ויעשה טוב, יבקש שלום ויתרחק מהדברים המביאים למריבה וקטטה. לכעס ושבירת הלב. כי הדברים האלה ראשי יסודי הבריאות המה. והנזהר בהם יחיה חיים טובים ושלום לא ידע דווי ומכאובים, ויארץ ימים על הארץ.

ומעתה תבין, מדוע נקט ההוא 'רוכל' וכי נפק"מ היא לנו מה היתה פרנסתו, כי אכן בא לומר שלא היה אלא איש פשוט המוכר תרופות טבעיות, לא סגולות או רפואות רוחניות - ובא לומר שהשמירה על מוצאות הפה מרפאת את 'גופו' של אדם, ולכן אמר לרב ינאי - אתה אינך צריך לרפואות הללו, כי הוא כבר שומר עצמו מצד הרוחניות שבדבר, וכשכבר גילה לו, נענה רב ינאי, אכן כל ימי שמרתי על מוצא פי, ולא ידעתי עד היכן הוא פשוט - שהוא מרפא את גופו של אדם בדרך ה'טבע', ולא רק את נפשו.

כו. שמעו נא רבותי מה שראו עיני ולא זר בהיותי באת"ק מירון על ציון התנא האלוקי רשב"י, והנה הראני יהודי חשוב מבני עיה"ק ירושלים על יהודי בא בימים (כבן שבעים) היושב שם ושותה לשכרה, ואין בין שתיה לשתיה אפילו כמלוא נימא... ברם הכרת פניו מעידה עליו כי ממקור חשוב מוצאו. הלה מספר בעצמו את קורות ימיו, וכך הווה, בשנות בחרותו למד בישיבת פוניבז' בעי"ת בני ברק, ובהגיעו לפרק 'האיש מקדש' נתעכבו הדברים עידן ועידנים, עד שלבסוף בא בקשרי שידוכין בשעטומ"צ בגיל מבוגר ביותר. והנה כב' שבועות לפני זמן החתונה, דיבר

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

שאר מצוות - שישמור שבת, או יאכל מצות בפסח וכו' כי האלוקים בשמים ואתה על הארץ.

אלא פירש הרה"ק מזוועהיל זי"ע, כי כמו שהאלוקים בשמים - כמו שהקב"ה מנהיג את העולמות כולם ממרום שבתו בשמי שמים, כך ואתה על הארץ - הינך מנהיג כביכול את כל מצבך ומעמדך בהאי עלמא, הן לטוב הן למוטב, דהכל תלוי במוצא פי האדם - אם טובים הם או ח"ו להיפך, וממילא על כן יהיו דבריו מעטים^{כח}. כי בזה תלויה הנהגת עולם בעולם הזה.

כתב ה'חתם סופר' זי"ע (פר' פנחס ד"ה לכן אמור) דאיתא במסכת גיטין (י:.) 'מי שיש לו קנאה על חבירו ושותק שוכן עדי עד עושה לו דין' (להצילו מרעת חבירו). וביאור הדבר - כי העולם מתקיים רק עבור מי שבולם פיו בשעת מריבה, נמצא שכביכול על ידי שותק זה נעשה הקב"ה 'שוכן עדי עד', לכן הוא עושה לו דין.

וכך ביאר הגה"ק רבי חיים וויטאל זי"ע (ליקושי תורה פר' עקב) בשם החכם מהר"ש שורק זללה"ה את הפסוק (במדבר ל ג) 'לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה'. שיותר האדם שלא יעשה את דבריו חולין - שלא יזלזל בדיבורי פיו לחשוב שאין בהם ממש, כי ככל היוצא מפיו - של אדם, יעשה רושם אם לרע אם לטוב - בורא סניגורים או קטיגורים ח"ו. על כן ישמור מאד פתחי פיו...^{כז}.

ומבאן תצא הקריאה לכל חר וחר לשמור מוצאות פיו, כי גדול כוחו של הבל פיו של האדם - הן לטב הן למוטב, וכפי שהיה הרה"ק הרבי רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע מבאר את דבר הכתוב (קהלת ה א) 'אל תבהל על פיך... כי האלוקים בשמים ואתה על הארץ, על כן יהיו דבריך מעטים', ובפשטות צריך ביאור מאי קאמר 'על כן יהיו דבריך מעטים', וכי איזו נתינת טעם יש במה שה' בשמים והאדם על הארץ שעל כן יהיו דבריו מועטים, ומדוע לא קאמר כן על

איש אחד מבני משפחת הכלה עמה, ובקור רוח שאל אותה בביטול, נו, וכי על בחור זה חכיתם זמן רב כל כך... בכמה מילים ספורות הללו זרע הלה 'ארס' בלב הכלה, עד שהחליטה לבטל את השידוך... לגודל צערו של החתן נשבר לבו בקרבו לשברי שברים, ארז את מטלטליו, נסע למירון, ומני אז הרי הוא שותה לשכרה זה כחמישים שנה במספר... הביטו וראו כוחו של דיבור רע אחד...

כז. נפלאות כתב הגה"ק החיד"א זי"ע (חומת אנך שה"ש א ב, הובאו דבריו בבן יהוידע מנחות פז.) שטבע היין אפילו כשהוא סתום וחתום במרתף היין, מכל מקום בעת דריכת היין אפילו אם היין במרחק רב ממנו, מתנועע היין שבחביות מאליו, וזהו אומרו (שה"ש א ב) 'שקני מנשיקות פיהו - ושמא תאמר היאך דיבורי משפיעים הן לטב הן למוטב, יקח ראייה ממי טובים דודיך מין, כמו שמתנועע היין בגת בהשפעת דריכת הענבים ממרחק, כך דיבור האדם גורם ומשפיע למרחק רב.

כח. וכבר אמרו להמשיל את ענין השתיקה, לחמור אחד שהיה מתהלך בלב יער, ואחזתו צינה רבה שהרי 'חמרא אפילו בתקופת תמוז קרירא ליה' (שבת ג), פשפש ומצא עורו של ארי מת שהפשיטו ה'ציידים' את העור מגופו של הארי, התעטף בו החמור לחמם את עצמותיו, אדהכי והכי ראו כל חיות היער כי אריה 'חדש' מתהלך בקרב מחנם - שכן גבהו של חמור גבוה מן האריה, ויחרדו איש אל אחיו ויאמרו מה זאת עשה אלוקים לנו - 'אריה חדש' אשר מי יודע אם לא נהיה בקרוב טרף לשיניו, וביותר נחרד האריה - מי יודע אם 'אריה' זה ישיג את גבולו... מיד הוכרז על 'אסיפת חירום' - איש בל יעדר, באותה אסיפה הועלו כמה וכמה עצות אשר נדחו על הסף לגודל הסכנה הרבה הנשקפת לחיי כל חיות היער, ויען השועל ויאמר - תנו לי שהות מה ואחזור אליכם... ויקח השועל כמה חלוקי אבנים קטנות בידיו, והחל להתקרב לצד האריה החדש, כבר בעודו ממרחק (שהרי גם הוא פחד מה'אריה' הלז) השליך אחת מהאבנים לכיוונו של ה'אריה', ואכן 'אריה' זה שלא היה אלא 'חמור' גדול מבטן ומלידה הגיב מיד ב'נעירת החמור'... כשמוע החיות את 'קולו' כקול החמור הבינו את אשר לפניהם, ומיד ניגש אליו האריה האמייתי ועשאו 'גל של עצמות'...

עתה בין והתבונן לו היה 'חמור' זה עוצר בעצמו ואינו ממחר לקרוא בקול גדול, בשעה שזרקו עליו אבנים - הרי היו כל חיות היער מפחדים ומרתתים ממנו עד עצם היום הזה, וכל זה הפסיד ב'השמעת קול' ברגע אחד, כמו כן לדידן, ב'השמעת קול דברו' מפסיד ח"ו הרבה כי אם ישתוק האדם ויעצור בעצמו מהשמעת הקול בשעה שאחרים סוקלים אותו באבנים (קטנות או גדולות) ישאר משומר מן המזיקין ויזכה לרב טוב הצפון לכל מי ששומר פיו ולשונו.

הללו אצל הקב"ה, שהרי מחמת מצות התורה הוא נמנע מלדבר, וא"כ הרי הוא כמוסר את דיבוריו לשכינה, וכדברי הרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק זי"ע (אמת ואמונה אות רמב), שפירש את הפסוק (משלי כא יד) 'מתן בסתר יכפה אף', דקאי על המתאפק מלהוציא דבר איסור מפיו, כי אין לך 'מתן בסתר' גדול מזה, שהרי אין בריה בעולם יודעת מה היה במחשבתו לדבר חוץ ממנו והקב"ה היודע תעלומות סתרי כל חי, נמצא שהתאפקותו נתן כביכול 'מתנה בסתר' להקב"ה ומבטל חרון אף. וכבר ידוע בין החכמים שכדאי הוא הדבר

ב"ק האדמו"ר מז'מיגראד זי"ע (אריה שאג, קונטרס המאמרים עמ' תו) היה מבאר בצחות הלשון על מאמרם 'כל דאלים גבר' (ב"ב לד: ועוד), אלים מלשון אילם שאינו יכול לדבר. כל דאלים - המשים עצמו כאילם ואינו מדבר לשון הרע וגם אינו משיב למחרפיו דבר, זה נחשב גבר - הוא נקרא 'אדם'. וכמו"ש במס' חולין (פמ.) מה אומנתו של אדם בעוה"ז - יעשה עצמו כאילם כ"ט.

זאת ועוד, כי כאשר האדם מתאפק מלהוציא דיבורים אסורים מפיו הרי הוא כמפקיד את הדיבורים

כ"ט. כתב ה'חפץ חיים' זי"ע (חובת השמירה פ"ו) וז"ל. 'מי האיש החפץ חיים (בעולם הבא) אוהב ימים לראות טוב (בעולם הזה) נצור לשונך מרע' וסגולה זו היא טובה מכל הסגולות שמחפשים אנשים להצלחה.

עוד כתב (שמירת הלשון ח"ב פ"ז) וז"ל. ודע עוד, דכשם שהנחש נענש בענין מזונו כדכתיב (בראשית ג יד) 'ועפר תאכל כל ימי חיך' כן הוא מי שהוא 'בעל לשה"ר' נענש בעונשו, כמו שכתב בספר 'הקנה', וז"ל. ראה והבן שכל המוציא לשה"ר מפיו נידון בצרעת, ומסיים שם בסוף דבריו שמי שאינו נעשה מצורע נידון בעניות, ושקול עניות כצרעת, והרי הוא עני הנמסר בידי אדם. ובאמת, לפלא הוא בעיני שטבע בני האדם לחפש סגולות וברכות מאנשים גדולים להצלחה על פרנסה, ומה יעילו להם כל הסגולות והברכות אם חס ושלום הוא מורגל בזה החטא של לשה"ר ורכילות, הרי יש על זה ארור מפורש בתורה - 'ארור מכה רעהו בסתר' (דברים כז כד) ואמרו חז"ל (שבועות לו.) 'ארור' בו קללה, בו נידוי, וזה לא יצא מפי איש אחד, כי אם בהסכם כל ישראל בצירוף הכהנים והלויים כדכתיב בקרא, והרי הוא מכלה השפעתו, ואם היו שומעים לדברי הייתי מיעץ להם יותר שישמרו עצמם בזהירות יתירה מזה החטא ובפרט מלעשות בפועל ממש רע לחבירו מענין גזל וחמס והונאה וכיוצא בזה שאז בודאי יתברכו נכסיהם יותר מכל הסגולות, וכמו שידוע שכל הארורים פתחו מתחילה בברכה ואמרו 'ברוך אשר לא יכה את רעהו', וכל ישראל ענו על זה אמן, ובוודאי תתקיים הברכה הזו.

וכבר ידוע הדיוק בדברי הרוכל (הובא לעיל) מאן בעא סמא דחיי, ש'שמירת הלשון' אינו רק סם המציל את האדם ממוות, באריכות ימים ושנים. אלא הוא אף סמא דחיי - סם הנותן חיים טובים ללא כל מחסור, ומביא על האדם חיים של אושר וכל טוב.

הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע (פרשת בא, ועוד) היה מרמז בפסוק המדבר מענין חג המצות (שמות יב כד) 'ושמרתם את הדבר הזה לחק לך ולבניך עד עולם', שהרי אמרו חז"ל (ביצה טז.) 'חק - לישנא דמזוני הוא', והיינו דקאמר 'ושמרתם את הדבר' - דבר היינו הדיבור, ע"י 'ושמרתם על הדיבור' יהא לחק - פרנסה ברווח, 'לך ולבניך עד עולם'. עוד רמז כן בקרא (שמות יד יד) 'ה' ילחם לכם ואתם תחרישון', ויש לפרש ילחם מלשון לחם (ומרמז לכל עניני פרנסה), ורמזה תורה שאם 'ואתם תחרישון' - שישמור על הדיבור כראוי מלדבר דברים אסורים, יזכה ללחם וכל שפע טוב. ומשום הכי נמי קיימא לן בקרבנות מצורע (ע"י מנחות י.) 'במקום שנותנים את הדם [של האשם] שם נותנין את השמן', שמן רומז לשפע, ומלמדנו שאם יתאמץ בכל כוחו ובדם התמצית לסגור את פיו ולשונו בשלשלאות של ברזל, יזכה להשפעות רבות וטובות, וכנרמז עוד במאמרם (חולין לא.) 'וזבחת ואכלת - מה שאתה זובח אתה אוכל', דבמקום זביחת היצר הרע שם מתעורר השפע.

ל. כתב הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (דבר בעתו שער ההתחזקות פ"ח) וז"ל, ואיתא במדרש (ויק"ר כז ב) 'עתידה בת קול להיות מפוצצת בראשי ההרים ומכרזת ואומרת מי פעל עם א-ל יבוא ויטול שכרו, והכוונה במה שאמר מי פעל עם קל הוא, כי בעת שהאדם בצער גדול וביסורין, ואף על פי כן הוא מתחזק לעבוד את השי"ת נחשב לו אז כאילו הוא מתחסד עם הקב"ה, וכמו שאמר הכתוב (ירמיה ב ב) 'כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', והיינו שאמר מי פעל עם א-ל היינו שעבודתו להשי"י בא לו בצער ונחשב לו כאילו פעל עם א-ל, יבוא ויטול שכרו.

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

כתב ה'חפץ חיים' זי"ע (כבוד שמים פ"א אות י) כי גדול שכרו של השומר פיו ולשונו מלדבר רע על אחיו בני ישראל, שינהגו עמו 'מידה כנגד מידה' שבעלותו השמימה כשיעמידוהו לדין אין הקב"ה שומע לקול המקטרגים עליו לספר רעתו לפני הקב"ה על דרך שהוא לא סיפר בנגותן של בני ישראל.

שבת הגדול - טעמים לקריאת שם זה

הנה נס גדול נעשה לבני ישראל בשבת זו, כדאיתא ב'סדר עולם' (פרק ה) שט"ו ניסן, יום שיצאו בו בני ישראל ממצרים, היה ביום חמישי בשבת, נמצא שעשירי לחודש - שלקחו או 'שה לבית' היה ביום השבת^ל, ונעשה להם נס כפי שהביא הטור (או"ח סימן תל) בשם המדרש 'ולקחו להם כל אחד שיה לפסחו,

להפקיד פקדונות אצל מלכים ושרים ולתת להם מתנות, כי ע"ז תהיה לו דריסת הרגל בביתם ובארמונם, ויוכל לקבל מהם טובת הנאה כשיצטרך^{לא}.

בענין זה פירשו בעלי המוסר בנוסח התפלה (בסוף שמו"ע) 'אלקי נצור לשוני מרע', כי 'נצור' מורה על נצירת דבר יקר, וכמו שכתוב (שמות לד ז) 'נוצר חסד לאלפים', וכן (משלי כו יח) 'נוצר תאנה יאכל פריה', ואילו שמירה היינו מן המזיקים, וא"כ לכאורה בשמירת הלשון היה לנו לומר 'אלקי שמור לשוני מרע' שלא נזיק את עצמנו בדיבורים אסורים, ונפול חלילה בבאר שחת, אלא, הן הן הדברים, בכל עת שהאדם מתאפק מלדבר דברים אסורים הרי הוא נוצר ומפקיד את דיבוריו באוצר המנוצר אצל הקב"ה בכבודו ובעצמו.

לא. כדי לשבר יותר את האוזן ולהמחיש את הדברים ביתר שאת, אחזור על מה שסיפר המגיד מישרים הגאון רבי יעקב גאלינסקי זצ"ל בעת למדו בימי עלומיו בישיבת נובהרדוק, בימים ההם הקימו כמה בחורים קופת גמ"ח בשם 'ת"ת' (ר"ת תומכי תורה), הגמ"ח היה מסייע בידי הבחורים תלמידי הישיבה וממלא כל מחסורם, הממונים על הגמ"ח פנו אל הגר"י גאלינסקי בבקשה שיסייע בעדם להתרים נדיבי עם למען מטרה נעלה זו, אך הוא הסתפק כדת מה לעשות, כי מצד אחד אין לך זכות גדולה יותר מלהתעסק בגמילות חסדים, אך לאידך גיסא לא רצה לבטל מתלמודו, פנה הגר"י אל הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, והוא השיב לו, שעשיית חסד ליהודי רק מוסיפה תועלת ללומדי תורה, אך הציע לו שיעסוק בעניינים אלו רק בימי שישי אחרי חצות ובשאר יומי דפגרא בשעה שאין לו שיעורים קבועים ללמוד תורה.

לקראת יום הפורים שלחוהו חבריו שיאסוף כסף עבור הגמ"ח, הגר"י שמע שעשיר פלוני נדיב לב הוא, ונותן לכל הפושט יד נדבה הגונה בסבר פנים יפות, אך כדי שלא ינצלו את טוב לבו עומדים בניו אצל שער הבית ומונעים מן האנשים לבוא כמה פעמים לבקש נדבה, ויהי ביום הפורים מיד אחר תפלת שחרית כוותיקין פנה הגר"י לאותו עשיר וביקש מאתו מעות צדקה עבור ארגון 'תומכי תורה', אלא שבטרם צאתו מן הבית הניח את השורע"ם (מטריה) שלו באחת מזויות הבית כדי שתהיה לו אמתלא לחזור לשם במשך היום, כעבור כמה שעות שב הגר"י לאותו בית, אך בני הבית עיכבוהו מלהיכנס שוב שהרי כבר היה שם לפנות בוקר, התנצל הגר"י ואמר שלא בא לבקש נדבת ממון, אלא בא ליטול את 'פקדונו' שנשאר בבית הלזה, נתנו לו בני הבית להיכנס אך בתנאי שיבטיח שלא יבקש בשנית נדבה מאביהם. ויהי בהיותו בבית ניגש לזווית לקחת את בגדו, אז הבחין בו העשיר, ושאלו לרצונו, נענה הגר"י והשיב שהיה כאן בבוקר והגיע ליטול את בגדו ששכח הנה, נענה העשיר ושאלו, האם אינו אוסף כסף לצדקה ביום הזה כמנהג ישראל תורה, באותה שעה הרהר הגר"י לעצמו, אכן, הבטחתי לבניו שלא אבקש נדבה מאביהם, אך מעולם לא הבטחתי שאוציא דבר שקר מפיו, על כן כשהנני נשאל אענה את האמת, שבוודאי הנני זקוק למעות רבות עבור ה'תומכי תורה', כשמוע כן העשיר הושיט לו עוד מתנה הגונה כבראשונה, וכך חזר לישיבה עם סכום גדול בידו, וכטוב לבו במשתה היין עלה על השולחן, סיפר לחבריו מה נעשה עמו ביום הזה, וסיים ואמר, שממעשה זה למד, שהחכם יודע היכן להשאיר פקדונות, כי תמיד כדאי וראוי להשאיר דריסת רגל אצל מי שיש בידו לעזור. ובזה פירש מה שאומרים בנוסח 'עלה ויבוא... ויפקד ויזכר זכרונו ופקדונו', שהחכם יודע היכן להפקיד פקדונותיו. ומדבר מהפקדונות שבני ישראל מפקידים אצל הקב"ה כאשר המה מתאפקים מלהוציא דיבורים אסורים מפיהם וכי"ב, ותפילותינו שהם יעלו לרצון ויגרמו נחת רוח לפניו יתברך.

לב. ושמעתי בשם אחד מצדיקי הדור לבאר עוד טעם בשם שבת הגדול, שבאותה שבת קיימו בני ישראל 'משכו וקחו לכם צאן', והרי ה'שה' שבמצרים מורה על תוקף הטומאה והתיעוב, כי הוא היה ה'עבודה זרה' של

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

יג

כשאר מועדים שנקבעו ביום החודש שחלו בהם ולא ביום השבוע. ומבאר הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (ליקוטי ג'ך השמטה לשבת הגדול) דמה שקיימו בני ישראל בי' בניסן - משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצווה, ודיבקו נשמתם בבורא כל עולמים, היה זה בכוחו של יום השבת שהוא יומא הנשמתא (כמבואר בזה"ק ח"ב רה.) לכן נקבעה לדורות גאולה זו ביום השבת דהוא יומא הנשמתין ואז יוצאים מגלות הנפש ל'.

וקשר אותו בכרעי מיטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבו לשחטו לשם פסח במצות ה' עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן, ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול' (ועי' תוס' שבת פז: ד"ה ואותו) ל'.

ידועה קושיית המפרשים, מדוע מייחסים את הנס ל'יום השבת', ולא ל'יום י' ניסן שבו ביום אירע הנס,

המצריים, ומ"מ, הוא עצמו נבחר להיות קרבן לה'. ולמדנו בא שהזמן גרמא בימי הפסח להפוך נפשות בני ישראל משקיעתם בשערי טומאה עד המדרגות הגדולות ביותר, והרי ענין זה הוא דבר גדול ולכן נקרא שבת הגדול. לג. אגב גררא, ידוע מאמר העולם ליתן טעם לשבח מדוע נקראת שבת זו 'שבת הגדול', כי מדרך העולם שאין סועדים בשבת זו את סעודות השבת במקום שרגילים לאכול שם מדי שבת בשבתו, כי כבר הכינו את המקום לכבוד פסח ופינו משם את כל החמץ, והיינו שהשבת מוותרת משלה עבור הפסח, ואין לך גדול כמי שמוותר משל עצמו לרעהו, והיא גופא הכנה דרבה לקראת חג הפסח.

ואכן, בזכות ה'חסד' יצאנו ממצרים, כלשון הגה"ק ה'חפץ חיים' (אהבת חסד ח"ב פ"ה, בהערה) ויקויים עלינו מה שאמר הכתוב (הושע ב כא) 'וארשתוך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים'. ואמרו חז"ל, שאומר הקב"ה ומה אלו, שהן בעצמן צריכין חסד, עושין חסד אלו עם אלו, אני, שאני מלא חסד ורחמים, עאכו"כ שאני צריך לגמל חסד עם בריותי. ונראה לי, שזהו מה דאיתא בתנא דבי אליהו (רבה סוף פכ"ג) כשהיו ישראל במצרים, נתקבצו כלם וישבו יחד, וכתרו ברית יחד, שיעשו גמילות חסדים זה עם זה, וישמרו בלבבם ברית אברהם יצחק ויעקב, ולעבוד את אביהן שבשמים לבדו, ושלא יניחו לשון בית יעקב אביהן, ושלא ילמדו לשון מצרים וכו', עיי"ש מה היה הכריתות ברית לגמילות חסדים, אלא הענין כך הוא, כי הם, כשראו שאין שום עצה להינצל מגזרותיו של פרעה, והשעבוד הולך ומתגבר יום יום, מה עשו נתקבצו באגודה אחת וטכסו עצה מה לעשות לזה. והסכימו ביניהם, שילכו בדרך ה' לבדו, ולא ישנו את שמם ולשונם. גם כרתו ברית יחד לגמול חסד זה עם זה, שעיי"ז יתעורר למעלה חסד של השם יתברך עליהם, וממילא יבטלו לבסוף גזירותיו של פרעה. ובאמת כן היה לבסוף, שדבר זה היה הסיבה לגאולה, כדכתיב (שמות טו יג) 'נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעזך'. ואיתא בפסיקתא (הובא בילקוט בשלח רמז רנא) נחית בחסדך זו גמילות חסד... עיי"ז 'עם זו גאלת'.

וכך רמזו צדיקים במה שאמרה תורה בראשית דבר כשדיבר הקב"ה עם משה רבינו (שמות ו ה) 'וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל', וביארו צדיקים אומרו וגם - כי כך היא הנהגתו של בורא עולם, כאשר ישמע איש את צעקת רעהו ויתמלא רחמים עליו לעמוד לימינו להסיר ממנו כל צער ומכאוב, ישמע גם ה' לקול נאקתו ויפקדהו בדבר ישועה ורחמים.

לד. ב'בית אברהם' (לשבת הגדול ד"ה ענין שבת הגדול) הביא בשם הרה"ק בעל ה'יסוד העבודה' זי"ע טעם לשם שבת 'הגדול', משל למלך רם ונישא שהכין סעודה גדולה לכל אוהביו, וכיון שאין עניות במקום עשירות הכינו העבדים את כל צרכי הסעודה בהרחבה גדולה וכיד המלך, וממילא בתום הסעודה נשארו הרבה מאכלים ומשקאות, באו וסיפרו כן לפני המלך, ויצו המלך לחלק את השייריים לאנשי המדינה, ועדיין נשאר משיירי הסעודה ואין זה מן הכבוד להשליך לאשפה את מאכלי המלך, הורה המלך להאכיל את הפושעים היושבים בבית האסורים ולתת להם לאכול ולשתות [ויש להוסיף עוד, דמן הסתם הוציאו אותם מכלאם והושיבו אותם במקום מכובד כדי לאכול מן הסעודה, דהא אין זה מדרך כבוד לאכול מאכלי המלך בבית האסורים].

והנמשל, למלך מלכי המלכים שלא כלו רחמיו, ולכן יגיע מרחמיו וחסדיו גם אל הפושעים והחוטאים, כדכתיב (תהלים כא יא) 'וסלחת לעוני כי רב הוא', והקשו המפרשים מה הנתנית טעם באומרו 'כי רב הוא', אדרבה אם רבו מעשיו בפשע וסררה מדוע יזכה לסליחה וכפרה, אך להאמור אתי שפיר, דיש לומר שתיבות 'כי רב הוא' קאי על חסדי ה' שהמה מרובים למאד, וכדי שלא ילכו לאיבוד צריך להשתמש בהם אף לחוטאים ופושעים.

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

איתא ב'אוהב ישראל' זי"ע נשגבות בקדושת שבת זו (הובא בספרו שם), דהנה מבואר בזה"ק (ח"ב סג:) 'מינייה מתברכין כל שיתא יומין', פירוש שכל ימות השבוע יונקים מקדושת השבת שלפניו, אולם כל השבתות כולן יונקות כוחן משבת הגדול ושבת שובה, הרי שכל השבתות של כל השנה גנוזות בגוויה.

תשבינו - ענין נקיון הבית והזהירות מכעס

עומדים אנו בימי ההכנה לקראת חג הפסח, ימי נקיון הבית לה כפשוטו ונקיון חררי הלב, מיהו צריך להשגיח וליזהר מאד שכל עבודת הקודש של נקיון הבית מתוך שמחה וחרדה ולא חלילה

זה'לבוש' (סימן תל סעיף א) ביאר, שלכן נקראת שבת הגדול כי היא הקדמה לנאולה, שנאמר בה (מלאכי ג כג) 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם'.

הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שש"ק ג קצו) השווה שבת זו ליום כיפור, ודרש מעין גזירה שוה, וז"ל, עשור הזה הוא כמו עשור דיוהכ"פ - שהוא מטהר ומעמיד בחזרה ביושר (וכן משמע בזה"ק ח"ב לט:), לכן נקרא יום הכיפורים 'זמא רבה', כן נמי נקראת השבת 'שבת הגדול' כי היא מזככת ומקדשת את נשמת ישראל מכל פגם ועוון.

ובזה מפרש ה'בית אברהם' דלכן נקראת השבת 'שבת הגדול', כי גדול וקדוש הוא השבת לחסות תחת כנפיו אפילו לפחות שבפחותים, לפושעים ולמורדים - לטהרם ולהכינם לחג הקדוש.

שמעתי מאחד מנכדי הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע שזקנו היה חוזר בכל עת על דברי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שלכאורה קשה, וכי מה ייחוסה שלך שבת זו שנקראת 'גדולה', והרי כל שבת ושבת 'גדולה' היא, וכמו שאומרים בברכת 'רצה החליצנו' - כי זה יום גדול וקדוש הוא לפניך, אם כן מהי מעלתה של שבת הגדול, אלא, שיום שבת זה הוא הגדול שבגדולים'.

לה. היה הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע מפליג מאד בשבחן של ישראל העמלים לבער ולגרש כל זכר של משהו חמץ, ובקדושתו המליץ שפעולות אלו שוות לתקיעות שופר העולה קשר"ק, כי 'ראשי תיבות' שלהם הוא 'ק'ראצין ש'אייערין ר'יבין ק'ערין' (כולם ענין נקיון הם בשפת האידיש, לשפסף ולכבד את הבית מכל פירור של חמץ) והמלאכים העולים מהם הם קשר"ק, וממליצים טוב על ישראל. ונתנו (בוצינא דנהורא, בית אברהם) רמז לכך מן הפסוק (שמות יג ה) 'ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה', שנקיון הבית מן החמץ דומה לעבודתו של כהן גדול ביוהכ"פ - כתיב הכא 'את העבודה הזאת' וכתוב התם (ויקרא טז, ג) 'בזאת יבוא אהרן אל הקודש', ללמדנו שקרצוף הבית בחודש הזה דומה לעבודת כה"ג ביום הכיפורים.

ידוע דבר המעשה, שהגבאים של הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע רצו להחליף את השולחנות ולקנות חדשים לפסח, גער בהם הרה"ק ואמר, מה יאמר הרה"ק מבארדיטשוב, וואס וועט דער בארדיטשובר זאגן, תדעו שהרעש והקול העולה משפשוף וגירוד השולחנות עולה למעלה ומבטל כל מיני קטרוגים מלמעלה.

וכה כתב בשו"ת 'מן השמים' (סימן עא) 'והחמירו בהם בכלליהם ובפרטיהם' (של איסור חמץ בפסח), וכל המאריך בדקדוקיהן מאריכין לו ימיו ושנותיו'.

ותתלהב נפשו בדברי ה'קב הישר' (פרק ז) בשם ספר 'יסוד יוסף' וז"ל. ויש קבלה בידי, כל טורח שאדם מטריח עצמו לכבוד יו"ט של פסח, והוא עיף ויגע בהטורח, אזי בעסק זה הוא הורג כל המזיקים הנקראים נגעי בני אדם, עכ"ל. והיינו שעל ידי זה מגרש ומבטל כל רע מעל עצמו.

ואל יאמר, אוי לי, כי 'ביטול תורה' נגרם לי בימים אלו, מה גם ש'טרדות' אלו מוציאות אותי מ'סדר היום' וכיו"ב משאר תרעומות ונקיפות הלב, כי אדרבה טרדות אלו הם המוליכות אותנו לקבל את החג והשפעותיו, וכבר העיד הרה"ק בעל ה'שומרי אמונים' זי"ע שבשנה אחת החליט בתחילת ימי ניסן ש'השנה' הוא רוצה לקבל את שפעת הקודש הבא ומתגלית בליל חג הפסח, לכן הודיע למשמשי שיעיטו ככל היכולת מלהכניס אליו את הקהל, וסגר את עצמו בכל ימי ניסן ב'הכנות גדולות' לקראת ליל הסדר, וממילא לא סייע בגופו להכנות הנדרשות, אבל, משנכנס החג ראה שמעולם לא היה לו סדר 'חלש' מבלי השגות מוחין עלאין כאותו ה'סדר'.

מתוך כעס ועצב^ל, רק ישיש וישמח בזכות גדולה זו שנתפלה בחלקו לעשות נחת רוח לבורא יתב"ש^ל ולבער את הרע מקרבנו.

נוראות הובא משמיה דהרה"ק רבי לוי יצחק מבארידטשוב זי"ע, שעל ידי ההכנות לחג בדרך רמז אמר הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע בפסוק (שמות לד יז) 'אלהי מסכה לא תעשה לך', וסמיך ליה (פסוק יח) 'את חג המצות תשמור', כי

לו. בדרך צחות אמרו, דהנה אמרו חז"ל (ר"ה טז.) 'למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן', ובתוס' (ד"ה כד) הביא בשם הירושלמי 'כד שמע קל שיפורא זימנא חדא, בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע, ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגור', ועל דרך זה ייאמר לעניינו לגבי עבודות הנקיון שהם בבחי' 'תשר"ק', שבפעם הראשונה בה 'תוקעים' ומנקים נבהל השטן ועדיין אינו נבהל לגמרי, אכן אם חוזרים ותוקעים – בעת אשר אחד מהתינוקות (או מהגדולים...) הכניס חמץ למקום הבדוק והנקי, וחוזר ומנקה ביישוב הדעת בלא כעס, אזי השטן נבהל לגמרי לנוכח מדרגתו של איש הלזה שכה כובש את יצרו ועושה רצון ה' מתוך שמחה ושלווה.

לז. והנה לאלו המתלוננים על 'קושי השעבוד' בערבי פסחים, יסופר כי פעם נכנס הגה"ח רבי נטע ציינווירט זצוק"ל לביהמ"ד בימים שקודם הפסח, ופתח ואמר לסובביו 'מנהג אבותינו בידינו לעשות יום תפלה ותענית על כל צרה שלא תבוא, וכיוון שנתרגשה צרה לפתחנו – ו'ערב פסח' שמה, אם כן מן הראוי להכריז על יום תפילה...' כמובן שבדבריו אלו הרגיע את הרוחות הסוערות, והבינו הכל דאדרבה יש לשמוח ולשבח להקב"ה על הזכות שנפלה בחלקנו, ובנים אנחנו לה' אלוקינו וזוכים לעשות רצונו.

לח. וביותר צריך חיזוק שלא לכעוס בביתו פנימה על בני ביתו ועל יו"ח, וכבר אמרו 'דבר נורא', דלכאורה אינו מובן על מה מקנטר הרשע ומתלונן – 'מה העבודה הזאת לכם', הלא פסח זמן חרותנו הוא, והכל יושבים בהסיבה כבני מלכים, ואין לך תענוג גדול מזה, ומה גרם לרשע למאוס בעת כזאת במצוות ה', הלא מסברא היה נראה יותר להתלונן בשעה שצמים ומתענים ביום הכיפורים, או בשאר קיום המצוות שאין בהן הנאת הגוף, אלא, אחר שהרשע רואה בערב החג איך כולם עומדים ומנקים את הבית בעצבון מתוך 'נערווען' (עצבים), ובמקום לשמוח בקיום מצות מלך המלכים מתרגזים ובאים לידי כעס ולכלל טעות, זה גורם לו למאוס בעבודת ה' ויצא שכרם בהפסדם ח"ו.

אלא אדרבה 'יפשיל שרוולים' ויסייע ב'שתי ידיים'. וכמסופר על הגה"צ רבי שמשון אהרן פאלאנסקי גאב"ד טעפליק זצ"ל ראה פעם בביהמ"ד אברכים השוקדים על תלמודם בהתמדה גדולה בערבי פסחים, והבין שבבית כמה מהם נצרכים לעזרתם בהכנות החג, עלה הרב על הבימה והכריז, בידי רשימת אלמנות המשוועות לעזרה בדחיפות למען צרכי החג, מי ממכם מוכן לעזור ולסייע להן. כאיש אחד ובלב אחד התאספו כולם לעזור ולסייע לאותן אלמנות. ביקש מהם הרב להתייצב לפניו בשורה ונתן בידי כל אחד פיתקא בו נכתב אדרעס (כתובת) של אחת מהמשפחות הזקוקות לעזרה, והיה כאשר פתחו את הפתקים מצאו כל אחד כתוב בפיתקא שלו מקום מגוריו – שנשלח לסייע לבני ביתו. והייתה כוונתו להוכיח להם, שלא טוב הוא המעשה שהם מוכנים ומזומנים לסייע לאחרים יותר מבני ביתם, ולא באלה חפץ לה' שהרי כתיב (ישעיה נח ז) 'ומבשרך לא תתעלם', וד"ל.

וכבר היה מעשה באחד ששאל את אחד מגדולי הדור שליט"א בערבי פסחים, היות ונפל בדעתו 'חומרא' רבתי שצריך לנקות – לגרד ולשפשף כהוגן בין המרצפות (tiles between the) ובני הבית אינם מסכימים כל כך לקבל על עצמם 'חומרא' זאת, האם עליו לכופם על כך... אמר לו הרב אכן הידור גדול וחשוב ראוי הוא, אך ב'חומרא' כזו אין סומכין על הנשים, אלא אתה בעצמך צריך לעשות זאת במו ידיך...

שמעתי אומרים בשם עדי ראייה שזכו להיות נוכחים במשך כמה שנים בליל הסדר אצל הגאון רבי דוב בעריש וויידנפלד זצ"ל גאב"ד טשעבין, בכניסתו לביתו מביהמ"ד התחיל תיכף בעריכת הסדר כמנהג ישראל, ופתח ואמר 'קדש' ותרגם בשפת האידיש את משמעותו של 'קדש' כנהוג, וכן עשה בכל שאר הסימנים, אך כשאמר הסימן של 'שלחן עורך' סתם ולא פירשו, רק אמר זימנא חדא 'שלחן עורך' מבלי לתרגמו ולפרשו, והיה הדבר למילתא דתמיהה בעיניו. בתום עריכת ה'סדר' שאלו לפשר הדבר, וזכה שגילה לו טעמו באמרו הנה בשאר הסימנים כיוונתי את

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

בפרשת ויקרא (ב יא) 'כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה', כי הנה שאור מרמו על גאוה, כי הוא הגורם לעיסה להיות תופחת ועולה, דבש מרמו על הכעס כי סתם 'דבש' דבש דבורים הוא (עיי' נדרים נג. שור י"ד ר"ז סעי' י"ד) והדבורים יש בהם 'עכס' (ארס) אותיות כעס. והנה שני מידות הללו אינם טובות אף לשם שמים - כמו שהזכיר ה'מגיד' את ה'ב' (באהרות שבריש 'מגיד מישרים') שאף במקום שנצרך לקנאות קנאת ה' צבאות עב"ז ימנע מן הכעס, כי אין טוב יוצא מזה. וזה אשר בא הכתוב ללמדנו כי כל שאור כל גבהות לבב וכל דבש כל כעס לא תקטירו ממנו אפילו לאישה לה' אפילו לשם שמים.

ולמדנו בן מה'מצה', כי החמץ תופח ודומה לכיס מלא אור, והיא היא מציאותו ומהותו של ה'כועס'.

מילתא דשכיחא היא שבאים לידי כעס בעת ההכנות לחג הפסח וכן בחג עצמו, והרי אמרו חז"ל (שבת קה:) כל הכועס כאילו עובד ע"ז, לכן הזהירה תורה שבימים אלו יזהר ביותר שלא לעשות 'אלהי מסכה' זה הכעס לט', אלא בניחותא ורוגע ומתוך שמחה של מצוה ינקח את ביתו מבל משהו חמץ".

וזכר כתב בספה"ק 'פלא יועץ' (סוף ערך גלות), כי מה שמגדדין את בעה"ב ממקומו בערבי פסחים וצריך לישב בין תנור לכירים מכפר בגלות כי מה לי כולו מה לי מקצתו. ובלבד שיכוין לשם כך וליקבלינהו באהבה רבה. עיי"ש.

ובך מתאמרא בשם הרה"ק רבי חיים חייקל מאמדורא זי"ע (ונמצא כתוב בשערי אמונה להרה"ק רבי נטע אב"ד קאלביעל משנת תרנ"ט, ועוד ספרים) לבאר במה שנאמר

הדברים לעצמי, 'קדש' שאני אעשה קידוש, וכן 'ורחץ' שאני אטול ידיים וכן כולם, אך ב'שלחן עורך' אמרתי לבית יעקב אלו הנשים שיכינו את השלחן במעדנים ומטעמים לכבוד יום טוב, וכשמצווים לאחרים אין צורך לחזור ולפרש שוב, ודי באמירה רכה תחילה...

מענין לענין באותו ענין, הרבני הנכבד רבי שמואל בנימין שיפער הי"ו מוויען זכה אף הוא להיות אצל גאב"ד טשעבין בליל הסדר, וסיפר מה ששמע מפיו באותה עת, דהנה הרבנית בזיוו"ש של הגה"צ מטשעבין היתה נכדת מרן ה'חתם סופר' זי"ע, ולכבודה היה מזכיר מדי יום ביומו את זכרו של זקונה הגדול אם באמירת דבר תורה או עובדא משמו, וכיון שכן העיז רבי שמואל בנימין לשאול בשעת הכושר, מאחר שהוא מכבד ומוקיר כל כך את החת"ס מדוע אם כן אינו נוהג כמותו גם באכילת 'קניידלעך' בפסח [כידוע שהחסידיים אינם אוכלים מאכל זה משום מצה שרויה], והשיב לו הגה"צ מטשעבין תשובה רבת משמעות 'אכן, מן הראוי לדבר ולשוחח ממעשי צדיקים ולהיות דבוק בהם ובמשנתם, אך אין מתחילים עבודה זו עם ה'קניידלעך'... כאומר שבתחילה צריך להלך בדרכי הצדיקים בתורה, תפלה מידות טובות ויראת שמים, ורק לאחמ"כ יש מקום לחשוב על אכילת ה'קניידלעך'.

לט. והעצה היעוצה, שיזכור מה שאמרו (קידושין מא.) 'רגזן לא עלתה בידו אלא רגזנותו', פירוש שהרי 'כעסו ורוגזו' לא יועילו לו מאומה לשנות את הנעשה, ומה יתן לו ומה יוסיף לו כעסו אשר יכעס, מלבד מה שמזיק לבריאות גופו ונפשו במה שמעלה כעס בלבו.

יש המסבירים את דברי חז"ל (שבת קה:) שהשוו את הכועס לעובד ע"ז, שהרי הע"ז - פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו אף להם ולא יריחון, והעובד אותם אי אפשר שירוויח מהם מאומה, כמו כן הכועס אינו מועיל כלום בכעסו. מ. בכל מצב ישמור על יישוב דעתו ולא יאבד עשתונותו, כי אז אין 'שמח וטוב לב' ממנו. באחת השנים כשפתחו את הדלת בליל הסדר 'לשפוך חמתך' - אצל הגה"צ רבי שמואל שמעלקא מסעליש זצ"ל מגדולי רבני אונגריין, מצאו את הגוי שקנה כיום אתמול את החמץ מכל בני העיר על ידי הרב, והוא טען בתוקף שברצונו לחזור בו מן הקניין, - כי בני משפחתו ששמעו על כך הניאו אותו מלהתעסק ב'עסק' גדול כ"כ, בני משפחת הרב הבינו שלא יצליחו לשנות את דעתו של הערל, ובבהלה ניגשו אל אביהם - וכי עתה יעברו כל בני העיר על 'בל יראה ובל ימצא'... הרב לא נתרשש, ולא איבד עשתונותו, ובשלוות נפש קרא לנכרי וכיבדו בלגימה המקרבת, וביקש לשמוע ממנו את בקשתו בפרוטרוט, הרב האזין בכובד ראש לדבריו, ולאחמ"כ התעמק בהרהוריו, והשיב לנכרי, הצדק עמך, אך היות והשעה מאוחרת מאד, וא"א להודיע לכל הסוחרים באישון לילה על ביטול המכירה, ובימים הקרובים חוגגים כולם בני הקהילה את ז' ימי החג, ע"כ, חזור הנה בעוד כשמונה ימים, ואז נאסוף את כל השותפים ונבטל את המקח, ועתה חזור אל בני ביתך ותרגיע אותם שהכל יבוא על מקומו בשלום...!

באר הפרשה - מצורע - שבת הגדול

יז

שממלא כריסו ב'אף וחימה', ובפרט שהמצה מורה על שפלות וענוה שהיא עיקר הגורם לסבול את הכל בניחותא ולא להתרעם ח"ו, שהרי הוא שפל בעיני עצמו ויודע שמצד הדין אינו ראוי לקבל מאומה מ"א.

יהא רעוא מן קדם אבוהון די בשמיא שנוכה לערוך הכנה כראוי לקראת חג חרותנו, מתוך הרחבה גדולה, ועוד בהאי שתא נאכל מן הזבחים ומן הפסחים אשר יעלו דמם על קיר המזבח לרצון לפני אדון כל.

מא. ביאור נורא מבאר הגה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות דף רלז טור א) בלשון הכתוב (ו ט), 'מצות תאכל במקום קדוש', דמדת הענווה וההכנעה, שיהא האדם סובל הכל - גדלה מעלתה מכל הפרישות שבעולם המכונה 'קדוש', וזה מרומז בפסוק 'מצות תאכל' - מצה מרמזת על הענווה, והרי היא 'במקום קדוש' נמצא שהוא במקום הקדושה, ומוסיף ה'חתם סופר' - 'ועוד בה יתירה', כי 'בחצר אוהל מועד יאכלוה' - כי פרי שכר הענווה יאכלו אף בעולם הזה המכונה 'חצר' וטרקלין לעולם הבא.